

Előszó

Az 1960-as 1970-es évtizedek Magyarország legújabb kori társadalomtörténelmének egyik legizgalmasabb, talán a legvitatottabb, bár a levéltári kutatások által még alig feldolgozott korszaka. Levéltárunk 2010-es, az „*Amikor én még kisser voltam...*” című időszaki kiállítása ebbe a fél évszázaddal ezelőtti, mégis mindannyiunkhoz közelálló, a magyar társadalom életmódjára, szokásaira, közgondolkodására máig hatással bíró korszaknak kíván mementót állítani.

Az 1956-os forradalom leverése és megtorlása után a szovjetek által hatalomra segített Kádár János vezetésével mind a pártállami diktatúra hatalomgyakorlási metódusában, mind pedig a társadalom életkörülményeiben, az emberek hétköznapijaiban jelentős változások kezdődtek. A pártvezetés hatalmi befolyása – köszönhetően az 1950-es évek Rákosi diktatúrájának és a forradalom utáni restaurációnak – az 1960-as évek elejére az élet valamennyi területén teljessé vált. Az 1956-ban életre hívott MSZMP vezetése már nem igyekezett mindenáron a totális diktatúra megvalósítására, az emberek teljes körű megfélemlítésére és ellenőrzésére. Kádár a társadalom szélesebb rétegeivel egyfajta kompromisszumra törekedve, meghirdette az „*aki nincs ellenünk, az velünk van*” politikáját. Mindez a mindennapi életben annyit tett, hogy már nem volt kötelező feltétel nélküli hitet tenni a szocialista rendszer mellett, bár ellene továbbra is tilos volt cselekedni, akár szóban, akár más formában. A párt ekkor még igencsak befolyásosnak bizonyult ahhoz, hogy ideológiai indokok alapján ellehetetlenítse az azonosulni nem kívánók, az autonóm gondolkodók, vagy a rendszert bírálók életét.

Az 1960-as években a Kádári kompromisszum jegyében a pártállam puha diktatúrájának időszaka köszöntött be Magyarországon. Ezzel együtt járt a lakosság életszínvonalának dinamikus növekedése és az életmód gyors átalakulása, ami miatt az országon belül a közbeszédben a rendszer megnevezésére elterjedt a „*gulyáskommunizmus*” kifejezés. Az aránylag konszolidált magyar belpolitikai viszonyok különösen a környező szocialista országok lényegesen keményebb, autoriter diktatúráival összehasonlítva voltak szembeötlők. Néhány kérdés persze továbbra is tabunak számított az irányított nyilvánosságban: a rendszer legitimitását, ideológiai alapjait tilos volt megkérdőjelezni. Ilyen tiltott témának számított – többek között – a szovjet megszállás ténye, a proletárdiktatúra szükségessége, a Szovjetunió és a szocialista országok bel- és külpolitikája, a párt politikai vezető szerepe, a szocialista tervgazdasági rendszer létjogosultsága, az 1956-os események értékelése, a határon túli magyarság ügye, vagy a munkásosztály kizárólagos szerepére alapozott társadalomszerkezet kérdése. Mindezek mellett nem tekinthetjük véletlennek, hogy „*Kádár apánk*” személye körül – jóllehet nem olyan szélsőséges formában, mint Rákosi esetében – de mégiscsak kialakult egyfajta személyi kultusz. A tiltott témákon felül azonban a legtöbb probléma – a pártirányítás alatt álló sajtóban – egyre nyíltabban vitathatóvá vált az ideológiailag „felkészült” értelmiség részéről. Másfelől azonban tény, hogy a társadalmi

folyamatokat erős kontroll alatt tartották, az 1960-as években egyre jobban kiterjedt a lakosság titkosszolgálati megfigyelése, nőtt a besúgóhálózat.

A Kádár korszak ezen időszakában a magyar gazdaságszerkezet alapjait tekintve azonban a korábbiakhoz képest kevés változás mutatkozott. Így a nehézipart preferáló szocialista tervgazdasági rendszernek a beruházási túlfűtöttségben, a külső forrásokra alapozott pazarló gazdálkodásban, az elhibázott gazdasági szerkezetben, a kapun belüli munkanélküliségben és az állandóan visszatérő hiányjelenségekben testet öltő belső ellentmondásai az egész korszak során fennmaradtak. Megyénk gazdaságát is alapvetően befolyásolta, hogy Kádár hatalomra kerülése után felgyorsult és befejeződött a magyar mezőgazdaság nagyüzemi átszervezése, a nagyipari fejlesztések révén bekövetkezett az ágazati és foglalkoztatási szerkezet gyökeres átalakulása.

Elvitathatatlan tény, hogy az 1970-es évektől az érett Kádár-rendszert a növekvő életszínvonal és a bővülő fogyasztás jellemezte, mindez pedig a magyar társadalom életkörülményeire, az egyéni boldogulás lehetőségeire is hatással volt. A nyugati utazások 3 évenkénti engedélyezése, a SZOT üdülési rendszer kiszélesítése, a társadalombiztosítás általánossá tétele, a lakásépítés támogatása, a javuló egészségügyi mutatók egyértelműen jótékony hatással voltak a politikum világától mindinkább elhatárolódó szélesebb társadalmi rétegekre. Az általános javulás érzését a kereskedelmi választék bővülése, a minőség javulása, a nagyvárosokban meginduló panellakás-építési program és a növekvő motorizáció is felerősítette. Az ekkor meginduló életmódbeli változások gyökeresen átformálták mind a városi mind a falusi társadalom mindennapjait, egyre több háztartás állandó tartozékává vált a gépjármű, a mosógép, a hűtőgép és a televízió. A nyugati divatirányzatok fokozatos beáramlása (farmernadrág, miniszoknya, beatzene) különösen a fiatalok öltözködését, szabadidős és szórakozási szokásait alakította át. Mindez jó alkalmat kínált arra, hogy a hagyományos értékekkel és a szocialista „erkölcsökkel” azonosulni nem tudó ifjúság saját szuverenitását is kifejezésre juttassa. S bár ez az időszak a Ratkó korszak „nagy generációjának” gyermekei révén még egyértelműen a lélekszám gyarapodását hozta, a gazdaság extenzív fejlesztése és a nők tömeges munkába állása miatt a hagyományos családmodell már felbomlóban volt. A marxista-leninista ideológia és a szocialista embereszmény azonban sokak számára nem kínált stabil világnézeti, erkölcsi támpontokat, illetve boldogulási stratégiákat, ezért a Kádár-rendszerben, ha elfedni kívánt módon is, de felerősödtek a társadalmi devianciák (alkoholizmus, öngyilkosság) jelenségei is.

A fogyasztás bővülésének és az életszínvonal emelkedésének forrása ekkor még az egyre kevésbé növekvő termelésből, majd később mind jobban külső pénzügyi forrásokból származott. A hatékonyság javítása érdekében 1968-ban a kommunista vezetés megpróbálta néhány piaci ösztönző óvatos – de akkoriban bátornak számító – bevezetését. Az új gazdasági mechanizmusból származó helyzeti előny és a szocializmus Moszkva akarata ellenében történő reformálhatóságába vetett remény azonban a prágai tavasz leverésének hatására elillant, a magyar pártvezetésen belül az 1970-es évtizedre ismét az ortodox szemlélet erősödött fel.

Mindezek ellenére az 1970-es évek közepétől a lakosság körében megkezdődött a szocialista kispolgárosodás, a fogyasztás legitimálásával mindenki vásárolhatott, vagy igényelhetett magának hűtőt, televíziót, autót, vásárolhatott nyaralót, és egyéb, a komfortérzetet jelentősen javító cikket, mely révén maga a rendszer is elviselhetőbbé vált. E folyamat eredményeként az ország gazdaságilag fokozatosan nyugati függésbe került, a KGST az 1970-es évek közepére már képtelenné vált a tagok számára elegendő segítséget nyújtani. S míg ideológiáját tekintve élesen szembehelyezkedett vele, a pártvezetés 1973-tól kezdve rendszeresen kapitalista országokból származó banki hiteleket vett fel a gazdasági hiány pótlására. Jóllehet a pártvezetők a külső világgazdasági hatásokról nem kívántak tudomást venni, a Szovjetunió kiapadhatatlannak tűnő, olcsó nyersanyagaira alapozott pazarló fejlődés már nem volt sokáig fenntartható.

Ma az akkori fiatalok gyakran tekintenek vissza egyfajta nosztalgiával fiatalságuk éveire, a táncdalfesztiválok, a KISZ-táborok, a szocialista brigádmozgalom eseményeire. Nyilvánvaló, hogy a Kádár-kor iránt érzett elfogultság egyfelől a stabil munkahelyre, az alacsony árakra, a közbiztonságra, másfelől pedig a lassan, de biztosan növekvő életszínvonalra, az ideológiai nyomás enyhülésére, valamint a nyugdíj- és egészségügyi rendszer javulására alapozódik. De nem szabad elfelednünk, hogy ennek az érzésnek a gyökerei valójában a mesterségesen magasán tartott életszínvonalból, az emberi szabadságjogok korlátozásából, a szocialista gazdasági rendszer alapvető ellentmondásaiból és a jövőt felélő külső eladósodásból táplálkoznak. Miként azt sem, hogy elsősorban a mélyebb magyar valóságot nem ismerő nyugati újságírók hatására terjedt el ezen évtizedek atmoszférájának megjelölésére Magyarországról a „*legvidámabb barakk*” kifejezés.

Levéltárunk ezért azt a feladatot vállalta, hogy korabeli dokumentumok és tárgyi eszközök segítségével a lehető legteljesebb módon, a politika, a kultúra, az életmód, a háztartás, az iskola, a fiatalság, a divat, a zene és a szórakozás ezerarcú világa felől megidézi ezt a sokak számára már csak tankönyvekből ismert, vagy emlékképek formájában élő korszakot. Fogadják szeretettel látogatóink a levéltáros kollégáim által nagy szakmai hozzáértéssel válogatott és igényesen megvalósított kiállítást!

Dr. Fülöp Tamás PhD
levéltár-igazgató

„AMIKOR ÉN MÉG KISSRÁC VOLTAM...” RETRO KIÁLLÍTÁS AZ 1960-70-ES ÉVEKBŐL

1. Vitrin „A párttal a néppel egy az utunk”

Belpolitika: Az 1960/70-es években változó formában a politika és az ideológia jelen volt a hétköznapi életben. A konszolidált Kádár-korszakban már nem követelték meg az emberektől a szocialista rendszerrel való teljes azonosulást, megelégedtek a lojalitással. A kommunista párt amelynek elnevezése 1956 után Magyar Szocialista Munkáspárt lett, egyetlen pártként továbbra is vezető szerepet töltött be.

A Központi Bizottság első titkára Kádár János volt, aki fokozatosan a „jó király” benyomását keltette a közvéleményben. A pártfőtitkár minden fontosabb ünnepi rendezvényen részt vett. Az első képen a „felszabadulási” ünnepségen a felszabadulásunk 15. évfordulóján mond ünnepi beszédet.

A levéltári dokumentumon egy hangulatjelentést olvashatunk, melyen többek között egy 1972. március 15-én, Budapesten a Batthyány-élmécsesnél lezajlott egyetemista fiatalok tüntetéséről is véleményt mondanak.

A Kádár-korszakban már megelégedtek azzal, hogy az emberek időnként részt vettek politikai rendezvényeken. A legfontosabb állami, politikai ünnepek voltak: április 4-e, november 7-e és május 1-je. Május 1-je szervezett politikai ünnep volt. A „munka ünnepének” elnevezett napon zászlók és hatalmas transzparenszek alatt vonultak a dolgozók, melyeken Marx, Engels és Lenin képe ill. a szovjet és magyar népet, a pártot életető jelszavak voltak láthatók. A hangszórókból munkásmozgalmi indulók és politikai jelszavak hangzottak. A felvonulást követően különböző sportversenyek, színpadi előadások szórakoztatták az emberek ezreit. A hetvenes évektől terjedt el az a szokás, hogy a szakszervezetek jegyeket osztottak, amelyekért ingyen sört és virslit lehetett kapni. Szolnokon a rendezvények színhelyévé a Tiszaliget vált, ahol a vállalatok üdülőiben szabadtéri főzés, beszélgetés zajlott. Ezek a rendezvények tűnnek fel az MTI fényképein. 1968-ban bevezették az új gazdasági mechanizmust. Ez a rendszer azonban nem működött olyan jól, mint a piacgazdaság, bár az addig mintának tekintett tervutasításos időszakot felülmúlta. Négy év múlva az egész próbálkozás kifulladt.

1969. október 29-30-án Kádár János látogatást tett Szolnokon és Tiszaföldváron. Október 29-én délután Tiszaföldváron megtekintette a Lenin Termelőszövetkezetet. 30-án délelőtt felkereste a szolnoki új lakótelepeket és a Tiszamenti Vegyiműveket, délután pedig részt vett egy nagygyűlésen a Járműjavítóban, ahol kétórás beszédet tartott.

Külpolitika: Az alsó tabló bemutatja a korszak legfontosabb külföldi eseményeit. Az egész világot megdöbbenetette a Kennedy-fivérek brutális meggyilkolása. (John F. Kennedy-1963, Dallas; Robert Kennedy 1968, Los Angeles).

1968-ban a „Prágai tavasz” néven lejátszódó csehszlovák reform-folyamatokat a Varsói Szerződés bevonuló csapatai törték le. A képen a Prága belvárosában állomásozó harckocsikat fiatalok veszik körül.

A világűr meghódításának két mérföldkövet jelentő eseménye volt Jurij Gagarin űrrepülése a Föld körül 1961-ben és az amerikai Armstrong sétája a Holdon 1969-ben.

A kubai rakétaválság a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok között robbant ki 1962-ben, a szovjetek által odatelepített atomrakéták miatt.

A vietnami háború 1961-től több éven át tartott az amerikai katonák és a vietnami partizánok között. A harcok 1973-ban, az USA politikai vereségével értek véget és mindkét fél részéről súlyos emberáldozatokat követeltek.

2. Vitrin „Mint a mókus fenn a fán...”

Az 1960-70-es években a hatalom elvárásai közé tartozott az ifjúság szocialista tudatának formálása. Ezt a munkát már az általános iskolában elkezdtek a kisdobos- és úttörőmozgalom keretei között. A továbbtanuló majd munkába álló fiatalok a KISZ szervezetekben kapták meg a további ideológiai útmutatást. E szervezetet 1957-ben hívták életre s a tagok alapszervezetekbe tömörültek, évente tagsági díjat fizettek. A mozgalomban végzett eredményes munkát dicsérő oklevéllel jutalmazták. A KISZ szervezte többek között az önkéntes ifjúsági építőtáborokat is. Itt általában két hét társadalmi munkát (alma-és szőlőszedés, csatornaásás, útépítés stb.) végeztek. A képek ezen munkákból adnak ízelítőt.

A szocialista brigádmozgalom 1958 végén kezdett kibontakozni. A brigádok különböző feladatokat vállaltak pl. óvodák patronálása, társadalmi munkák. Minden évben versenyeket hirdettek, melyeken arany-ezüst-bronz fokozatot lehetett nyerni. A brigádok naplót vezettek, melybe fotókat, mozi- és színházjegyeket, meghívókat is beragasztottak. A vitrinben látható dokumentum egy brigádvetélkedőre invitál.

Az alsó vitrinben a kisdobos- és úttörőélet emlékei láthatók. A kisdobosok az általános iskola 2-4. osztályos tanulói voltak. Avatásukra ünnepélyes keretek között került sor, amikor is avatószülők kötötték fel a kék nyakkendőt. Ezen alkalommal névre szóló emléklapot is kaptak, melyen szerepelt a kisdobosok hat pontja. A tagsági könyvbe félévente kellett beragasztani az érvényes bélyeget.

Az úttörők az 5-8. osztályosok közül kerültek ki. Legkisebb szervezetük az őrs volt, amely 6-12 tagból állt. Minden őrsnek volt neve, zászlója, őrsi indulója, csatakiáltása és naplója. Az őrs legtöbb tagjának külön tisztsége volt: őrsvezető, őrsvezető-helyettes, sportfelelős, pénztáros, nótafa, krónikás. Az őrsök maguk választották nevüket. pl. Párduc, Fecske, Mókus. A rajok már történelmi személyek neveit viselték: Rákóczi, Kossuth, Gagarin. A rajok zászlója piros vagy kék színű volt, a csapatzászló nemzetiszínű és szerepelt rajta a csapat neve. Az egyenruha: sötétkék alj, fehér úttörőing, vörös nyakkendő, síp, sípzsinór és úttörőöv. A kisdobos avatáshoz hasonlóan az úttörők piros nyakkendőjét is avatószülők kötötték fel. A rajok 2-3 őrsből álltak élükön a rajvezetővel, aki általában az osztályfőnök volt. Az úttörőmozgalom átfogta a gyermekek szinte teljes szabadidős tevékenységét. Ezek közé tartoztak a nyári táborozások is. Csillebércen a nemzetközi úttörőtáborban több évtizeden át nyaraltak a baráti országok diákjai. Ezen túl év közben a rajok között sportversenyeket szerveztek, a legjobbak Csillebércre és Zánkára is eljutottak jutalom táborozásra.

A városokban az Úttörőházakban tartották a pajtások kulturális, sport és kézműves foglalkozásait. Szolnokon 1952-ben a volt Úri kaszinó épületét Tisza Antal Úttörőház elnevezéssel vette át az Úttörőszövetség (ma a Technika Háza).

Az egyházi keresztelők ellensúlyozására hozták divatba a névadó ünnepeket. A szülők az anyakönyvvezető előtt fogadalmat tettek, hogy gyermeküket a szocializmushoz hű állampolgárrá nevelik. Az eseményt úttörők szavalatai és énekszámai tették ünnepélyesebbé és a szülők emléklapot kaptak.

3. Vitrin „Bivaly” és „Papírjaguár”

Magyarországon a hatvanas évek végéig a vasúti közlekedés meghatározó szerepet játszott. A vasúti fővonalak nagyobbik részét a hetvenes években villamosították, a méltán híres 424-es gőzmozdonyt (beceneve: Bivaly) azonban kiszorították a dízelmozdonyok (NOHAB, M-62). A menetsebesség csak lassan emelkedett, ennek oka nemcsak a vontató járművek állapotában keresendő, hanem ebben a pálya nem megfelelő kialakítása is közrejátszott. A vasúti utazás komfortját is meglehetősen alacsony színvonal jellemezte, az utolsó fapados kocsikat például csak a hetvenes években vonták ki a forgalomból.

A közutakon a magyar autóbuszgyártás fellegrájának számító IKARUS gyár különböző típusú járművei közlekedtek. A legnépszerűbb - nemzetközi díjat is nyert - az IKARUS 55 típusú farmotoros autóbusz volt.

A Kádár-korszak első felében a személygépkocsik száma viszonylag kevés volt, mivel nem mindenki engedhette meg magának egy ilyen „csoda” megvásárlását. Egy-egy márkásabb autóval az orvosok, sportolók, művészek rendelkeztek. A központi autóelosztás rendszere 1964-től alakult ki, amikor is a Merkur néven működő kereskedelmi vállalatnál kellett új autót előjegyezni, majd 6-8 évnyi várakozást követően átvenni. Szinte csak a kelet-európai országokban gyártott márkákhoz lehetett hozzájutni. Az ország közútjain Skodákat, Warszávákat, Volgákat, Wartburgokat lehetett látni. Az 1960-as évektől a Trabantok váltak népautóvá, melyeket a köznyelv „papírjaguárnak” vagy „szappantartónak” nevezett el. A '70-es évektől kerültek az országba a Zsigulik, (később LADA néven) amelyek tulajdonosai már az autós társadalom elitjének tekintették magukat.

A kamaszok divatos időtöltése közé tartozott a motorozás (Pannónia, Babetta, Riga, Simson motorkerékpárok). A kerékpár falun és városban is fontos közlekedési eszköz maradt.

Két képkocka Szolnok város fontosabb közlekedési útvonalait mutatja be. Az egyik a végleges vasszerkezettel elkészült közúti Tisza-híd, amelyet 1963-ban adtak át a forgalomnak. A másik a városban átvezető 4-es főútvonal és a csatlakozó utcák jellegzetes közlekedési járműveit tárja elénk.

A negyvenes évek végétől kezdődő és teljesen a hatvanas évekig tartó kollektivizálások alapján forgatták fel a paraszti társadalmat. Az addig egyénileg gazdálkodókat a termelőszövetkezetekbe kényszerítették. Földjüket, állataikat, eszközeiket be kellett vinni a „közösbe”. Az új tagok a vitrinben látható belépési nyilatkozatot írták alá, felvételükről pedig a tsz. közgyűlése döntött. Megyénkben jött létre az ország első termelőszövetkezeti városa Túrkeve. A tsz-ben a tagok közösen gazdálkodtak, a mezőgazdasági nagyüzem munkásaivá

váltak. A megtermelt javakat az év végi zárszámadásokon az egyéni teljesítmény arányában osztották el, attól függetlenül, ki mennyi vagyonnal lépett be. Ezt a pillanatot örökíti meg az MTI fotója, a tiszaföldvári tsz-ben tartott zárszámadó közgyűlés bemutatásával. A tsz-ek egyre több támogatást kaptak az államtól, nőtt a gépek száma, korszerű mintatelepek jöttek létre. Az itt látható kép a Tiszaföldvári Lenin tsz központi üzemegységét mutatja be. Kádár János 1969-ben ezt a telepet látogatta meg. A következő képkockák a tsz-ben dolgozók napi teendőiből villantanak fel néhány mozzanatot.

Az Állami Biztosító haszonállat biztosítási reklámja látható a két szórólapon, amelyet elsősorban az egyéni gazdáknak ajánlottak.

Végezetül bemutatunk a másik „szocialista nagyüzemi típus” az állami gazdaságok életéből egy mozzanatot. Ez a mezőgazdasági technika fejlődését tárja elénk, repülőgéppel vetik a rizst a Középtiszai Állami Gazdaságban.

4. Vitrin „A vágy titokzatos tárgyai”

Az élelmiszer kereskedelemben az 1960-as években még túlnyomórészt - főleg vidéken - a kisboltok hálózata végezte a lakosság ellátását. A ruházati termékeket is külön üzletekben lehetett megvásárolni, ahol az eladók - hosszú mérőszalaggal a nyakukban - kívánságra levették az anyagot és méretre szabták. A vas-műszaki cikkek forgalmazására külön bolthálózat alakult ki, ahol televíziót, rádiót, háztartási gépeket árultak.

Új kereskedelmi formaként a '60-as évek közepétől kezdtek elterjedni az önkiszolgáló boltok. Ilyet láthatunk a képen, két eladóval, de a polcokon kirakott árukból a vásárló már a kosarába tehet és az elől működő pénztárnál fizethet. 1964-től egymás után nyitottak ki az általános bolti cikkeket forgalmazó ún. ABC áruházak. A nagyáruházak láncolata azonban csak a hetvenes években jött létre. A megyeszékhelyeken a Centrum Áruházak voltak a legfontosabb és legnagyobb bevásárló helyek, később ezt a szerepet átvette a kiépülő SKÁLA üzletlánc.

A kereskedelmi egységek kezdetben nemigen foglalkoztak a reklám tevékenységgel. Árukínálatuk bemutatására kiválóan megfelelt a szépen és ízlésesen berendezett kirakat. Ennek jó példáját mutatja be a Szolnoki Házipari Szövetkezet termékeit áruló üzlet kirakata. A reklámok elterjedése újságokban, plakátokon, szórólapokon inkább a hetvenes évek vívmánya. „Maggit vesz erős lesz!” biztat bennünket egy izmos férfi erőleves kocka vásárlásra de megtudhatjuk a Lady Camea krém és a Barbon borotvakrém előnyeit is.

A két fiatal manöken divatos miniruhákat mutat be és itt látható a korszak magyar divatcikke a TRAPPER farmer. A kiváló minőségű (és a fiatalok által agyondicsért) nyugatról importált LEVI'S farmer ellensúlyozására alkották és gyártották sokáig.

A vásárlás fontos terei voltak a KGST (lengyel) piacok is. A külföldi utazásokon a „csencselés” során Csehszlovákiából cipőt (Botas cipő), Bulgáriából szövetet és bőrkabátot, Jugoszláviából LEVI'S farmert és Cézár konyakot szereztek be a magyarok.

A '70-es évektől általánossá vált az a nézet, hogy jobbak a „maszek” termékek és szolgáltatások, mint amit az állami szektorban állítanak elő.

Az 1960-as években már nem volt olyan erőltetett iparfejlesztés mint a Rákosi-korszakban. Bizonyos ipari ágazatokat állami és politikai határozatok kiemeltek a többiek közül. Ilyen volt a

vegyipar is, amelynek egyik fontos üze me Szolnokon kezdte meg működését az 1950-es években. A később Tiszamenti Vegyiműveknek nevezett üzem 1963-ban kénalapú savüzemmel és szuperfoszfát gyárral gyarapodott, 1969-ben pedig megkezdték a legkorszerűbb hazai mosópor a TOMI gyártását. A megyeszékhelyen épült fel a Szolnoki Papírgyár is, 1958-ban adták át a zacskógyártó üzemet, s 1964-ben beállították a negyedik papírgépet is. A másik nagy múltú gyár a Szolnoki Cukorgyár az 1970-es években már több mint 4 ezer tonna kristálycukrot állított elő évente. A Járműjavító Üzem a város egyik legrégebbi ipari létesítménye, fontos szerepet töltött be a mozdonyok és kocsik javításában. A Tisza Bútorgyár 1960-ig több mint 100 ezer konyhabútort állított elő. Meg kell említeni a Beton-és Vasbetonipari Műveket amelyet az 1970-es évek lakásépítési programja hívott életre. A számítástechnika és a vele kapcsolatos eszközök 1970-ben jelentek meg Szolnokon a Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállalat (SZÜV) Szolnoki Adattfeldolgozó Központjának létrehozásával. Az első adat rögzítők még lyukkártyára rögzítették az óriási adattömeget, amelyet szoba nagyságú elektronikus számítógépeken dolgoztak fel.

A megye ipari üze mei közül népszerűek voltak a Martfűn működő Tisza Cipőgyár termékei. A gyárnak mintaboltja volt a megyeszékhelyen ahol többek között vásárolni lehetett az ismert és minőségi terméknek számító túracipőket is. Jászberényben ebben az időszakban legismertebb ipari üzem a Lehel Hűtőgépgyár. Hűtőszekrényei, szódavizes szifonjai elismertek voltak nemcsak Magyarországon, de külföldön is.

A Martfűi Cipőgyár termékei

5. Vitrin „Szocialista államunk biztosítja a jólétet...”

A hatvanas hetvenes években a jövedelem és az életforma összefüggött. A „gulyáskommunizmusként” emlegetett kádári konszolidációban a gyarapodás lehetősége nem adódott meg mindenki számára. Viszont sokan kaptak rendszeres pénzbeli juttatásokat (nyugdíj, járadék) azok is, akik nem voltak jogosultak a társadalombiztosítási ellátásokra.

A magánvendéglátósok, cukrászok, lángossütők, autószerelők, butikosok egy jól kereső, irigyelt réteget alkottak. A jelentős vagyonnal rendelkező családok száma a hetvenes és nyolcvanas évektől egyre növekedett. A pénzügyi megtakarításokat- az akkori viszonyoknak megfelelően- a takarékbetét és az ingatlan jelentette. Az utóbbit megpróbálták korlátozni, egy személy csak egy lakó-és üdülő ingatlant vásárolhatott.

A hetvenes évektől a jövedelmek emelkedése következtében a legtöbb ember saját ingatlannal rendelkezett. A városi lakásokban már volt fürdőszoba, WC, valamint elterjedt a központi-és gázfűtés. A nagy városokban hatalmas beruházások indultak, gombamód nőttek ki a földből az 5-10 emeletes panelházak. Vidéken a hetvenes években valóságos „házépítési láz” bontakozott ki. A háztartásokban egyre gyakrabban használtak gáz-illetve villanytűzhelyt. Megjelent az elektromos kávéfőző, a turmixgép, a szódasszifon. A hétvégi telkeken sokan termeltek zöldséget, gyümölcsöt. Hiány volt azonban bizonyos termékekből például húsból, déligyümölcsből, mélyhűtött árukból. Az országban 1968-tól kezdték forgalmazni a Coca-Cola-t. Ez vetélytársa lett a népszerű narancsízű Bambinak, amelyet csatos üvegben árultak.

A korszak jellegzetes kis üzletei voltak a Dohányárudák (trafikok), amelyekben cigaretták, dohányok mellett, levelezőlapot, bélyeget, piperecikket, színes csecsebecséket is árultak. A trafikokban még lehetett darabra venni a cigarettát (Munkás, Kossuth, Fecske, Románc).

A különböző testápoló szerek használata a hetvenes évektől vált általánossá. Megjelentek a dezodorok, illatos szappanok a piacon, a sztártermék a Fabulon volt. Ezenkívül ismert márkának számított még a Camea illatszerek (kézápoló, balzsam) széles köre is.

Az emberek egy része abban reménykedett, hogy elnyeri Fortuna kegyeit. Ők voltak, akik rendszeresen vásárolták a LOTTÓ-t és bíztak a sorsolásban amelyet Szolnokon is megrendeztek 1966-ban. Néhány fénykép a korszakra jellemző ruhadarabokat mutatja be.

Egy sörös címke idézi fel a Kádár-korszak legnépszerűbb és ismert italmárkáját, a Kőbányai Világost.

Az alsó tárolóban a szabadidő eltöltésének néhány helyszínét láthatjuk. Itt van a hatalmas presszókávé készítő gép a bárók, szórakozóhelyek jellegzetes darabja. A színes képen Szolnok egyik népszerű és előkelő cukrászdáját a Tünde presszót láthatjuk. Mellette a fénykép a hetvenes évek végének jellegzetes presszóját mutatja be. A feliratok is mutatják, hogy itt a vendég nemcsak italt fogyaszthatott, de a gyorsétkezés is biztosítva volt, grillcsirke, szendvicsek, sütemény formájában. Jellegzetes szolnoki éttermek tűnnek fel a kiállítás következő részében. A Fenyő étterem étlapja látható elsőként. Külvárosi vendéglátó egység volt, menü választéka miatt ebédidőben a környező üzemek dolgozói is látogatták. A színes kép viszont már egy belvárosi éttermet, az Alföldi étkező részét mutatja be. A Nemzeti Étterem ajánlata egy előkelő étterem színvonalát tükrözi.

Fodrászüzlet belső tere látható a következő színes képen. Fodrászhoz nemcsak a hölgyek, a férfiak is rendszeresen jártak – divatos frizura volt a tupírozott konty. Kevés férfi viselt hosszú haját, ennek ugyanis szimbolikus jelentése is volt, főleg a hetvenes évektől. A Beatles korszak és az amerikai hippimozgalom hatására kezdték a fiatalok megnöveszteni hajukat. Ezt azonban sokan nem nézték jó szemmel, a rendszerrel szembeni elutasításnak fogták fel, a hosszú hajú fiúkat egyszerűen „huligánoknak” titulálták.

Presszó

6. Vitrin „Nyolc óra pihenés, nyolc óra szórakozás...”

A hetvenes évek végéig hat napos volt a munkahét, hétvégén kirándultak, strandra, meccsre jártak az emberek.

A nyugati országokba három évenként lehetett egyénileg utazni, korlátozták a beváltható valuta összegét is. Így az emberek szabadságukat többnyire a Balatonnál töltötték el. A SZOT üdülők hálózata elérhető és kulturált pihenést biztosított mindenki számára. A lakosság kisebb része 1-2 éjszaka eltöltését is megengedhette magának elegánsabb szállókban, mint pl. az aggteleki Cseppkő Szálló. Ha valaki olcsóbb és romantikusabb időtöltésre vágyott autóba szállt családjával, felpakolta a sátrat és valamelyik campingbe vette az útirányt.

A '60-as évektől a házibulik, a beat- és rockkoncertek váltak népszerűvé a fiatalok körében (a korszak népszerű táncai a twist és a rock 'n roll).

Plakát hirdeti, hogy „Teenager Coctail” elnevezéssel rock felvételek közül válogat a Magnós klub 1968-ban. A Magyarországon ismert művészek, énekesek csak az országban szinte egyeduralkodó Országos Rendező Iroda (ORI) szervezésében juthattak le vidékre. „Sláger hullám” olvashatjuk a feliratot: ismert énekesek nevével csábítva a szolnoki Szabadtéri Színpadra a könnyűzenét kedvelőket. Ezt a Szabadtéri Színpadot a Nagytemplom mellett, a volt kolostor kertjében alakították ki, ahol nyaranként koncerteket, előadásokat rendeztek. A fővárosban hasonló szerepet töltött be a Budai Ifjúsági Park.

A hatvanas-hetvenes években a könyv, a rádió, a mozi és a színház volt a legfontosabb kultúra közvetítő. Később egyre nagyobb tért hódított a televízió. A társadalmi tömegszervezetek (pl.: Hazafias Népfront) tevékeny részt vállaltak az ideológiailag elfogadható könyvek és az olvasótáborok propagálásában.

A Szabó család (a rádiós családregény) népszerűsége az 1960-as években volt a legnagyobb. A szereplők beépültek a családok hétköznapijaiba, meséje gyorsan reagált a hazai történésekre.

A korabeli filmek és TV sorozatok növelték filmművészetünk ismertségét. A korszak legismertebb magyar filmjei: pl. Szindbád, Egri csillagok, A tizedes meg a többiek.

A humoristák közül legnépszerűbb volt „a HOFI” aki paródiáiban minden aktuális témát górcső alá vett, többek között az ország első emberét Kádár Jánost is.

A hatvanas években még mindig magas szinten teljesített a magyar labdarúgó csapat. A Ferencváros többször is bajnoki címet szerzett, 1965-ben pedig megnyerte a Vásárvárosok Kupáját (a mai UEFA kupa jogelődje). Az FTC-ben rúgta a labdát a „gólkirály” Albert Flórián, akit 1967-ben Európa legjobb labdarúgójának választottak. Rajta kívül még sok kiváló focista játszott a magyar csapatokban. A Vasas Mészöly Kálmánja „szőke sziklaként” állta az ellenfél támadásait. A Dózsból Göröcs János és Bene Ferenc, a Honvédból Tichy Lajos okoztak kemény percek az ellenfél kapusainak.

Az 1962-es belgrádi EB-n Varjú Vilmos a férfi súlylökés, Zsivóczy Gyula a kalapácsvetés Európa-bajnoka lett. A legendássá vált Papp László három olimpiai aranyérme után az Európa-bajnoki címet is kiharcolta. A híres ökölvívó védőszárnyai alatt bontakoztatta ki tehetségét Gedó György és Kajdi János.

Az 1968-as mexikói olimpián az aranyérmes férfi párbajtőr csapatnak szolnoki résztvevője is volt B. Nagy Pál személyében. Kanizsa Tivadar szolnoki vízilabdázó az 1956. évi melbourne-i és az 1964. évi tokiói olimpián tagja volt az olimpiai bajnoki címet nyert magyar csapatnak. Rajta kívül még két szolnoki sportoló nyert olimpiai aranyérmet: Boros Ottó kétszeres olimpiai bajnok (1956, 1964) és Hasznos István (1952).

B. Nagy Pál olimpiai bajnok

7. Vitrin „Ezek a fiatalok...”

A „Ki mit tud?” a Magyar Televízió kulturális tehetségkutató sorozata volt. 1962-től szögezte a képernyő elé a nézők sokaságát. Az induló versenyzők különböző kategóriákban mérhették össze tudásukat pl. néptánc, versmondás, táncdal, paródia stb. A „Ki mit tud?” az 1970-es

évekre a Magyar Televízió legnézettebb műsorává vált. Olyan nevek tűntek fel mint pl. Koncz Zsuzsa, Zorán, Kovács Kati, a Hungária együttes, Kern András, Gálvölgyi János.

A Magyar Televízió 1957-ben kezdte sugározni adásait. A legelső bemondók között volt Tamási Eszter és Takács Mari. A '60-as-'70-es években jónéhány népszerűvé vált sorozatot vetített a televízió. Ezek közé tartozott a Tenkes kapitánya, a Tüskevár, Princ a katona, a Négy páncélos és a kutya, az Angyal, Minden lében két kanál, Kojak, Őrjárat az égen stb.

A gyerekeket minden este a képernyő elé ültették a népszerű rajz- és bábfilm sorozatok (Mi újság a Futrinka utcában, a Kis vakond, Lolka és Bolka). A felnőttek is szívesen nézték Bubó doktort, a Mézga családot és a csetlő-botló Gusztávot.

Az Elvis Presley és a Beatles „örület” a magyar fiatalok körében is gyorsan elterjedt. A házibulik fénypontját jelentette legújabb dalaik meghallgatása.

Szolnok város 1975-ben ünnepelte alapításának 900 éves évfordulóját. A Garamszentbenedeki Apátság 1075-ben kiadott oklevelében többször is előfordul a város neve, ez a legrégebbi írásos dokumentum, így ettől a dátumtól számították Szolnok fennállását. Az ünnepi évben számtalan rendezvény megtartására került sor. Ezekből adnak ízelítőt a vitrinben látható dokumentumok.

Májusban Jubileumi Országos Néptánc Fesztivál került megrendezésre. Ennek programjait mutatja be az itt kiállított műsorfüzet. A jubileum alkalmából a megyeszékhelyről filmet is akartak forgatni. Ennek légi felvételeihez kért segítséget Kukri Béla a városi tanács akkori elnöke, Czinege Lajos honvédelmi minisztertől.

Szolnok kilencszáz éves történetét mutatja be Köves István: „Szolnok köszöntése” című dokumentumjátéka. Láthatjuk az évfordulóra tervezett emblémát, amelyen a város szocialista kori címerét öleli körbe a „Szolnok város kilencszáz éves” felirat. Egy tablóképbe sűrítve tárulnak elénk az alapítását ünneplő város történelmének fontosabb eseményei és alkotásai: - Díszes kerámia a török korból, Houfnaglius közismert metszete a szolnoki várról, a Damjanich szobor a hős tábornok szolnoki csatájára emlékeztetve, valamint az 1800-as években készült metszetek a közúti Tisza-híd és a vasút ábrázolásával. Jobb oldalt azok a létesítmények, amelyekre méltán volt büszke a város a '70-es években: korszerű lakótelepek, új vasszerkezetű Tisza-híd, Damjanich uszoda, Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár, Tiszamenti Vegyiművek, Cukorgyár.

Az ünnepségek előkészítésében tevékeny szerepet vállaló emberek elismerésként az itt bemutatott emléklapot kapták a város vezetőitől.

A következő képek az évfordulóra átadott létesítményeket mutatják be. A vasúti állomásépületet 1975-ben adták át, amely akkor Közép-Európa legmodernebb állomásépületének számított. Az előtte lévő téren álló „Tanúhegy” Gyurcsák Ferenc szobrászművész alkotása. A kompozíció oldalán körben futó domborművek a város kilencszáz éves történetének fontosabb eseményeit ábrázolják.